

Jędrzej **Czerep**, Stefania **Kolarz**, Patryk **Kugiel**, Szymon **Zaręba**

Sudańska sieć samopomocowa z szansą na Pokojową Nagrodę Nobla

Sudańskie Emergency Response Rooms (ERRs) – sieć wolontariuszy dostarczających pomoc cywilom w trakcie wojny – otrzymały już dwa prestiżowe wyróżnienia (Nagrodę Rafto i Right Livelihood Award), co oznacza, że **mają dużą szansę na tegoroczną Pokojową Nagrodę Nobla**. Norweski Komitet Noblowski ogłosi laureata 10 października, a sama nagroda zostanie wręczona w Oslo miesiąc później.

W sudańskim społeczeństwie głęboko zakorzenione są tradycje samoorganizacji (nafir), np. podczas częstych w tym kraju powodzi. Po obaleniu dyktatury Umara Al-Basziira (2019) powstające oddolnie tzw. komitety rewolucyjne grupowały aktywistów organizujących usługi publiczne i animujących życie społeczne na poziomie dzielnic czy miejscowości.

Ruch ten wyrósł na wiodącą, oddolną siłę prodemokratyczną kraju, której rozwój został przerwany przez wybuch wojny domowej między siłami zbrojnymi i bojówkami RSF w 2023 r. Wówczas komitety przekształciły się w ERRs – mobilne zespoły wolontariuszy pomagające mieszkańcom terenów objętych walkami np. w zdobyciu żywności, wskazaniu bezpiecznych dróg ewakuacji czy organizacji naprawy sieci elektrycznych. W tym czasie **faktycznie zastąpiły państwo w pełnieniu jego podstawowych funkcji**.

Z czasem ich działalność objęła też np. pomoc psychologiczną (w tym dla ofiar gwałtów), prowadzenie bezpiecznych miejsc dla kobiet i dzieci czy koordynowanie sieci kuchni polowych, finansowanych głównie z datków od diaspory. **ERRs utworzyły prawdziwe podziemne „państwo” humanitarne**, z którego pomocy skorzystały miliony Sudańczyków na terenach kontrolowanych przez obydwie strony wojny. Dziś sieć liczy **ponad 700 punktów w całym kraju, w których działa ok. 10 tys. osób**.

Nagroda służyłaby ochronie ERRs przed przemocą ze strony obydwu sił walczących w wojnie, z których każda w przeszłości traktowała je jako kolaborantów przeciwnika (w ramach tak motywowanego odwetu zginęło co najmniej 130 aktywistów) oraz konkurencję, wymagając od nich podporządkowania własnym instytucjom.

Nagroda przyczyniłaby się też do tego, by ERRs, jako realna reprezentacja społeczeństwa obywatelskiego, niedostrzegana przez społeczność międzynarodową, zostały uwzględnione jako strona współkształtująca powojenny ład w Sudanie. Działalność ERRs dowodzi wreszcie, że skuteczna pomoc jest możliwa bez kierowniczej roli międzynarodowych agencji, co jest istotne w dobie kryzysu systemu ONZ oraz w dyskusji o „dekolonizacji” sektora humanitarnego.

Burkina Faso, Mali i Niger planują opuszczenie MTK

22 września br. tworzące Sojusz Państw Sahelu (AES) **Burkina Faso, Mali i Niger ogłosiły wycofanie się z Międzynarodowego Trybunału Karnego (MTK)**. Decyzja ta utrudni ich ofiarom osądzenie sprawców zbrodni i dostęp do sprawiedliwości oraz **jest kolejnym elementem podważania międzynarodowego porządku prawnego**.

We wspólnym oświadczeniu trzy państwa zarzuciły trybunałowi „**selektywne wykonywanie sprawiedliwości**” i **podwójne standardy**, a także to, że stał się on „instrumentem neokolonialnej represji”. Państwa Afryki już wcześniej krytkowały MTK: Burundi wycofało się z niego w 2017 r., takie plany – niesfinalizowane – miały też RPA i Gambia.

Jednak decyzja państw AES ma szersze implikacje. Choć w oświadczeniu zapowiedziały one opuszczenie MTK ze skutkiem natychmiastowym, dojdzie do niego po roku od złożenia notyfikacji Sekretarzowi Generalnemu ONZ (co jeszcze nie miało miejsca). **Do tego czasu państwa mają obowiązek przestrzegać Statutu rzymskiego MTK**, ale ich stosunek do Trybunału sugeruje, że nie będą z nim współpracować. Wszystkie trzy są rządzone przez junty wojskowe, które po przejęciu władzy zrezygnowały ze współdziałania z Zachodem na rzecz zbliżenia z Rosją, a w marcu zapowiedziały powołanie Trybunału Karnego i Praw Człowieka AES.

Ułatwi to sprawcom zbrodni uchylanie się od odpowiedzialności (w przypadku Mali dwie osoby zostały skazane przez MTK, w sprawie trzeciej osoby został wydany nakaz aresztowania), zwłaszcza że państwa te przestały być też członkami regionalnego bloku ECOWAS, dysponującego własnym Trybunałem Sprawiedliwości kompetentnym w sprawach o naruszenia praw człowieka. Zapewnione w ten sposób poczucie bezkarności może zachęcać oprawców do dokonywania kolejnych zbrodni.

O krytyce MTK przez państwa Afryki pisał Jędrzej Czerep

O wystąpieniu państw AES z ECOWAS pisał Jędrzej Czerep

Mimo kryzysu ONZ nie brakuje chętnych do kierowania organizacją

Zgromadzenie Ogólne ONZ we wrześniu 2025 r., przypadające w 80. rocznicę założenia organizacji, odbyło się w czasie jej poważnego kryzysu. **Nie odstraszyło to jednak chętnych do objęcia kluczowych funkcji w wybranych agendach.**

Paraliż najważniejszych organów i ogromne cięcia nakładów na ONZ przez USA sprawiały, że głównym tematem rozmów w Nowym Jorku były pomysły reform organizacji i ratowania multilateralizmu. Jednocześnie była to okazja do lobbowania za kandydatami do objęcia kluczowych funkcji w systemie ONZ. **Najważniejszą z nich jest rola Sekretarza Generalnego (SG), którego wybór formalnie musi dokonać się w 2026 r.** Wśród głównych kandydatur pojawiają się nazwiska Michelle Bachelet – byłej prezydent Chile, Rebeki Grynspan – pochodzącej z Kostaryki szefowej UNCTAD, czy Rafaela Grossiego – Argentyńczyka kierującego Międzynarodową Agencją Energii Atomowej. Istnieje oczekiwanie, że po raz pierwszy szefem ONZ zostanie kobieta i osoba z Ameryki Łacińskiej.

O ile wybór SG formalnie dopiero się zacznie, bardzo zaawansowany jest już proces wyboru nowych szefów kilku agend ONZ – Programu ds. Rozwoju ONZ (UNDP) czy Wysokiego Komisarza ds. Uchodźców (UNHCR). Największe szanse w pierwszym przypadku wydaje się mieć Jens Wandel z Danii, specjalny doradca SG ONZ ds. reform, ale w grze liczą się jeszcze Alexander De Croo – były premier Belgii, Izumi Nakamitsu (Japonia) – zastępczyni SG ds. rozbrojenia, czy Mohamed Nasheed – pierwszy demokratycznie wybrany prezydent Malediwów.

W wyścigu o funkcję w UNHCR, do którego dołączył także Szymon Hołownia, marszałek Sejmu RP, faworytami wydają się, spośród wielu innych kandydatów z Europy, Szwajcarka Christine Schraner Burgener – była minister ds. migracji, oraz Ahmet Yildiz – ambasador Turcji przy ONZ. Choć tradycyjnie decydujący wpływ na wybór szefów agend mieli SG i stali członkowie Rady Bezpieczeństwa, to tym razem większą rolę odegrają państwa Globalnego Południa, domagające się silniejszej reprezentacji i wpływu na działania ONZ.

Zatrzymanie przez Izrael statków z pomocą humanitarną należących do flotylli Sumud

W dniach 1–3 października **marynarka wojenna Izraela** przejęła na wodach międzynarodowych **ponad 40 statków płynących z pomocą humanitarną do Strefy Gazy** w ramach tzw. flotylli Sumud, międzynarodowej prywatnej inicjatywy dążącej do przełamania blokady morskiej tego obszaru. To zdarzenie wzmogło krytykę Izraela ze strony środowisk propalestyńskich, ale z uwagi na brak ofiar jego polityczne konsekwencje będą marginalne.

Aktywiści podejmują próby złamania blokady ogłoszonej przez Izrael w 2009 r. i przekazania drogą morską pomocy humanitarnej już od ok. 15 lat. Mimo prywatnego charakteru te próby miały skutki polityczne, np. zajęcie przez izraelskich komandosów statku Mavi Marmara w 2010 r., skutkujące śmiercią 10 osób, trwale pogorszyło relacje izraelsko-tureckie.

Zatrzymanie flotylli Sumud skrytykowały m.in. Kolumbia, RPA i Turcja, ale większość państw apelowała głównie o poszanowanie praw i bezpieczeństwa jej uczestników. Akceptowane generalnie przez państwa (w tym Izrael) niewiążące wytyczne zawarte w tzw. Podręczniku z San Remo z 1994 r. zezwalają na blokadę morską w trakcie wojny, o ile jest m.in. ogłoszona wszystkim państwom i skutecznie egzekwowana.

Jednak gdy ludności blokowanego terytorium brakuje żywności i niezbędnych środków do życia (np. leków), według wytycznych blokujące państwo powinno umożliwić ich przepływ, choć może wdrożyć odpowiednie rozwiązania techniczne, np. kontrolę ładunku statków wiozących pomoc. Legalność działań Izraela zależy więc od przekazania pomocy potrzebującym.